

Investigating Financial Indicators and Poverty in Selected Developing and Developed Countries

Amir Jabbari¹, Nahid Azami² Neda Heidari^{3*}

1. Assistant Professor, Department of Economics, Faculty of Human Siences, University of Zanja. , Zanja, Iran

2. Master of Economics , University of Zanja. , Zanja, Iran

3. Master's student in Economics, University of Zanja , Zanja, Iran

* Corresponding Author, amir_jabbari@znu.ac.ir

Received Date:

24/09/2024

Revise Date:

22/09/2024

Accepted Date:

03/11/2024

Published Date:

21/11/2025

Article Info Abstract

Research Paper
Volume 6, Issue 21, Autumn 2025
Pages 124 - 139

In this study, due to the increasing importance of financial markets globally and their impact on poverty, an examination has been conducted on financial and poverty indicators in selected developing, developed countries, and including Iran.

The financial indicators in this study include financial development, financial depth, financial access, financial efficiency, and the total market index along with control variables such as per capita income, inflation rate, trade openness, and government expenditure. The dependent variables also include poverty indicators such as the Gini coefficient and income gap for these countries. Research data from 1997 to 2021 for developed, developing countries, and Iran have been analyzed using econometric panel data and fix effect models.

The results of this study indicate that in developed countries, there is an inverse relationship between financial development, financial depth, financial access, financial efficiency, and the total market index as explanatory variables with poverty indicators. Also, estimating fixed effects models for developing countries suggests that financial indicators have no impact on poverty reduction and even market efficiency and the total market index may increase the poverty gap.

Keywords: Financial Development, Poverty, Gini Coefficient, Income Gap, Panel Data Model.

Cite this article:

Jabbari, A., Azami, N., & Heidari, N. (2025). Investigating financial indicators and poverty in selected developing and developed countries. *Journal of Economic Geoghrapy Research*, 6(21), 124-139.

<https://doi.org/10.30470/jegr.2024.2033731.1193>

2821-2266 © University of Zanja.

This is an open access article under the CC BY-NC/4.0/License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

In recent decades, the global importance of financial markets has seen remarkable growth, with these markets becoming central to the functioning of modern economies. Their influence extends beyond just economic growth to include crucial factors such as poverty levels, income inequality, and overall economic stability. The role of financial markets in shaping economic outcomes, especially in terms of poverty reduction, has become a key area of study. Financial development—an overarching term that refers to the advancement of a country's financial infrastructure, systems, and services—has emerged as a fundamental component in fostering economic stability, promoting growth, and ensuring a more equitable distribution of income.

Financial development is typically measured using various indicators, each highlighting different aspects of a country's financial system. These indicators include financial depth (the size of the financial sector relative to the economy), financial access (the extent to which individuals and businesses can access financial services), financial efficiency (how well the financial system allocates resources), and the overall market index (a broader measure of financial market performance). These elements together influence not only macroeconomic performance but also the distribution of wealth within a society, particularly in terms of reducing poverty and addressing inequality.

This study aims to explore the intricate relationship between financial indicators and poverty in a diverse set of countries, both developed and developing, along with a focus on Iran. While financial markets have generally been seen as a means to boost economic growth, their effectiveness in reducing poverty is not always straightforward and can vary based on a country's level of development, its institutional structures, and economic policies.

Methodology

The analysis is based on panel data from 1997 to 2021 for a sample of developed, developing, and Iranian economies. The econometric approach employed includes the

use of fixed effects models to estimate the relationships between financial indicators and poverty. The dependent variables in this study are poverty indicators such as the Gini coefficient and income gap, which serve as proxies for income inequality and poverty levels. The study also considers control variables to account for other factors that might influence poverty, ensuring that the results focus on the direct impact of financial indicators.

Results and discussion

The results reveal significant differences in the relationship between financial indicators and poverty in developed versus developing countries. In developed countries, the findings show a clear inverse relationship between financial development, financial depth, financial access, financial efficiency, and the total market index with poverty indicators. This suggests that improvements in these financial metrics tend to reduce poverty and inequality in more advanced economies. However, in developing countries, the results are less promising. The fixed effects models indicate that financial indicators have little to no impact on poverty reduction in these regions. In some cases, financial market efficiency and the total market index even appear to exacerbate the poverty gap. These contrasting findings highlight the varying impacts of financial development based on a country's stage of economic development, institutional quality, and other contextual factors.

Conclusion

This study highlights the significant role that financial development plays in poverty reduction, but also emphasizes that the relationship between financial markets and poverty is complex and context-dependent. The findings reveal that financial development, when implemented in developed countries, tends to contribute positively to the reduction of poverty. In these economies, well-established financial systems, regulatory frameworks, and higher levels of financial access allow individuals and businesses to take advantage of financial services that support economic growth, job creation, and income redistribution. As a result, financial

development generally helps reduce income inequality and alleviates poverty, as it enhances the ability of individuals to improve their financial well-being.

However, the situation is markedly different in developing countries, where the effects of financial development on poverty are either limited or even negative in some cases. In these economies, the financial systems may be underdeveloped, fragmented, or inefficient, which limits the ability of individuals, particularly the poor, to access financial services. Even though there might be an expansion in financial services or market access, it does not necessarily translate into poverty reduction. In fact, in some instances, financial market growth may exacerbate inequalities, particularly if the benefits of financial development are not equitably distributed or if financial markets favor wealthier individuals or larger corporations over smaller enterprises or lower-income populations.

The relationship between financial markets and poverty reduction is not linear, meaning that financial development does not automatically lead to poverty alleviation. Rather, the success of financial development in reducing poverty hinges on various factors, such as the quality of financial institutions, the regulatory environment, the level of financial literacy, and the broader economic and institutional context. For financial development to effectively reduce poverty, it needs to be accompanied by complementary policies that ensure financial services are accessible to marginalized and low-income groups, and that these services are used to promote sustainable development.

The study also suggests that policymakers in developing countries must adopt more targeted and context-specific strategies to ensure that financial development contributes to poverty reduction, rather than deepening inequalities. In many developing countries, policies should focus on improving financial inclusion, enhancing the efficiency of financial markets, and ensuring that financial development benefits are widespread across different socio-economic groups. This may involve strengthening regulatory frameworks, promoting financial education, and

encouraging innovation in financial products and services that cater specifically to the needs of low-income populations.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

بررسی اثر شاخص‌های مالی بر فقر در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته منتخب

امیر جباری^۱، ناهید اعظمی^۲، ندا حیدری^{۳*}

۱. استادیار گروه اقتصاد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

۲. کارشناسی ارشد اقتصاد، علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد، علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۰۸/۳۰

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۸/۱۳

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۰۷/۰۱

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۴/۰۵

اطلاعات مقاله چکیده

بخش مالی با تسهیل مبادلات، اعطای اعتبارات، کاهش ریسک و ارائه سایر خدمات مالی نقش مهم و بالقوه‌ای در افزایش متوسط سطح درآمد و همچنین کاهش آسیب‌پذیری افراد فقیر در برابر نوسانات درآمد و نیز بسترسازی برای مشارکت بیشتر آنها در جریان رشد اقتصادی دارد. در این پژوهش، به دلیل اهمیت روزافزون بازارهای مالی در دنیا و تاثیر آن بر فقر، به بررسی شاخص‌های مالی و فقر در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته منتخب من جمله ایران پرداخته شده است. در این پژوهش شاخص‌های مالی شامل: توسعه مالی، عمق مالی، دسترسی مالی، کارایی مالی و شاخص کل بازار به همراه متغیرهای کنترل شامل: درآمد سرانه، نرخ تورم، درجه باز بودن تجاری، مخارج دولت می‌باشد. متغیرهای وابسته نیز شاخص‌های فقر که شامل ضریب جینی و شکاف درآمدی برای این کشورها می‌باشد. داده‌های مورد استفاده تحقیق از سال ۲۰۲۱-۱۹۹۷ برای هفت کشور توسعه یافته و پنج کشور در حال توسعه من جمله ایران با الگوی اقتصادسنجی داده‌های تابلویی و اثرات ثابت انجام شده است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که در کشورهای توسعه یافته بین توسعه مالی، عمق مالی، دسترسی مالی، کارایی مالی و شاخص کل بازار به عنوان متغیرهای توضیحی با شاخص‌های فقر رابطه معکوسی وجود دارد. همچنین، نتایج برآورد الگوی اثرات ثابت برای کشورهای در حال توسعه حاکی از آن دارد که شاخص‌های مالی تاثیر بر کاهش فقر نداشته و حتی شاخص کارایی بازار و شاخص کل بازار باعث افزایش شکاف فقر می‌شوند.

دوره ۶، شماره ۲۱، پاییز ۱۴۰۴
مقاله پژوهشی
صص ۱۲۴-۱۳۹

کلید واژه‌ها: توسعه مالی، فقر، ضریب جینی، شکاف درآمدی، داده‌های تابلویی

* نویسنده مسئول: amir_jabbari@znu.ac.ir

ارجاع به این مقاله: جباری، امیر، اعظمی، ناهید؛ و حیدری، ندا. (۱۴۰۴). بررسی اثر شاخص‌های مالی بر فقر در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته منتخب، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، ۶(۲۱)، ۱۲۴-۱۳۹.

<https://doi.org/10.30470/jegr.2024.2033731.1193>

بیان مساله

اقتصاددانان فقر را آن سطح درآمدی می‌دانند که به انسان، امکان خرید و مصرف حداقل نیازهای لازم را برای زیستن نمی‌دهد. آنها میزان درآمد سرانه را شاخصی برای اندازه‌گیری فقر و غنای افراد یک جامعه در نظر می‌گیرند. در حقیقت، فقر وضعیتی است که در آن رفاه فرد یا خانوار در سطحی کمتر از سطح استاندارد قرار داشته باشد (بانک جهانی، ۲۰۲۲). نظریه‌های اقتصادی علت اصلی فقر را درآمدهای پایین و عدم بهره‌مندی گروه‌های فقیر از فرصت‌های لازم برای کسب درآمد و فعالیت‌های مولد می‌پندارند. بر این اساس، نظریه‌های سنتی توسعه عمدتاً با محوریت دستیابی به رشد اقتصادی بالاتر و ایجاد فرصت‌های مناسب اقتصادی برای گروه‌های کم‌درآمد به اهداف و استراتژی‌های توسعه پرداخته‌اند. اما امروزه مطالعات تجربی و نظری نشان داده است که علیرغم افزایش نرخ رشد اقتصادی در طی سالیان گذشته، هنوز هم برخی کشورها درگیر فقر و مشکلات ناشی از آن می‌باشند. بنابراین ابزارها و سیاست‌هایی به کارگرفته شد تا بتواند به طور مستمر همراه با رشد اقتصادی به کاهش فقر نیز منجر شود و به همین دلیل در نظریات مربوط به اقتصاد توسعه بیشتر بر روی رشد پایدار و همه‌جانبه تاکید می‌شود. از جمله این ابزارها می‌توان اعتبارات، بهره‌مندی از خدمات مالی و اعتباری را به عنوان ابزار مؤثری برای کاهش فقر مطرح نمود، چرا که امکان مشارکت گسترده‌تر گروه‌های فقیر و کم‌درآمد جامعه را در فعالیت‌های اقتصادی فراهم می‌آورد.

بخش مالی، با تسهیل مبادلات اعطای اعتبارات، کاهش ریسک و ارائه سایر خدمات مالی نقش مهم و بالقوه‌ای در افزایش متوسط سطح درآمد و همچنین کاهش آسیب‌پذیری فقیران در برابر نوسانات درآمد و نیز بسترسازی برای مشارکت بیشتر فقیران در جریان رشد اقتصادی خواهد داشت. البته باید توجه نمود که صرف توسعه مالی نمی‌تواند باعث کاهش فقر شود زیرا امکان دارد که توسعه مالی به گونه‌ای باشد که دسترسی افراد فقیر را به بازارهای مالی محدود کند و یا باعث کاهش فرصت‌های برابر اقتصادی شود که این کار می‌تواند منجر به افزایش فقر گردد (محمدی و همکاران، ۱۳۹۶).

تجربه چند دهه گذشته در جهان نشان می‌دهد کاهش فقر و ایجاد فرصت‌های شغلی از طریق شاخص‌ها و توسعه مالی، در برخی کشورها همراه با کاهش فقر بوده ولی در برخی دیگر شاخص‌های مالی همسو با افزایش فقر در جامعه شده است. سیستم مالی یک کشور از بازارها، ابزارها و محصولات مالی متنوعی تشکیل شده است و بر این اساس، توسعه مالی یک مفهوم چند وجهی است که علاوه بر توسعه بخش بانکی ابعاد دیگری همچون توسعه بخش مالی غیر بانکی، توسعه بخش پولی و سیاست‌گذاری پولی، مقررات و نظارت بانکی، باز بودن بخش مالی و محیط نهادی و توسعه بورس را دربرمی‌گیرد. (دهمرد و شکری، ۱۳۸۹). بخش مالی و بانکی یکی از بخش‌های مهم اقتصاد هر کشور است و وقوع بحران در این بخش و تشدید آن اثرات مخربی روی سایر بخش‌های اقتصاد دارد (خشنودی و همکاران، ۱۳۹۱). پژوهش‌های علمی نشان می‌دهد که بازارهای مالی می‌توانند نقش مهمی در رشد اقتصادی بازی کنند. سیستم کارای مالی، سرمایه را از پس‌اندازکنندگان به وام‌گیرندگان انتقال می‌دهد و منابع را به سمت‌های پروژه‌گذاری سرمایه مولد و سودده هدایت می‌کند (کورچلی و رولند، ۲۰۰۸). بنابراین متغیرهای مختلفی را می‌توان برای توسعه مالی در نظر گرفت که می‌توان شامل متغیرهای توسعه مالی بخش بانکی و غیر بانکی باشد.

با توجه به مطالب فوق، این مطالعه درصدد یافتن پاسخ به این سؤال می‌باشد که شاخص‌های مالی چگونه بر فقر در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه تاثیر می‌گذارد. هفت کشور آمریکا، چین، فرانسه، آلمان، انگلیس، ایتالیا و کانادا برای کشورهای توسعه‌یافته و پنج کشور ایران، ترکیه، هند، پاکستان و روسیه نیز برای کشورهای در حال توسعه در نظر گرفته شده است که دلیل انتخاب هفت کشور توسعه‌یافته وجود داده‌های شفاف، سازمان بورس قانونمند، پویا و آمار در دسترس است و هدف از انتخاب پنج کشور در حال توسعه به ترتیب ایران به دلیل اهمیت موضوع برای کشور خود، هند، ترکیه، پاکستان و روسیه به دلیل مهم‌ترین

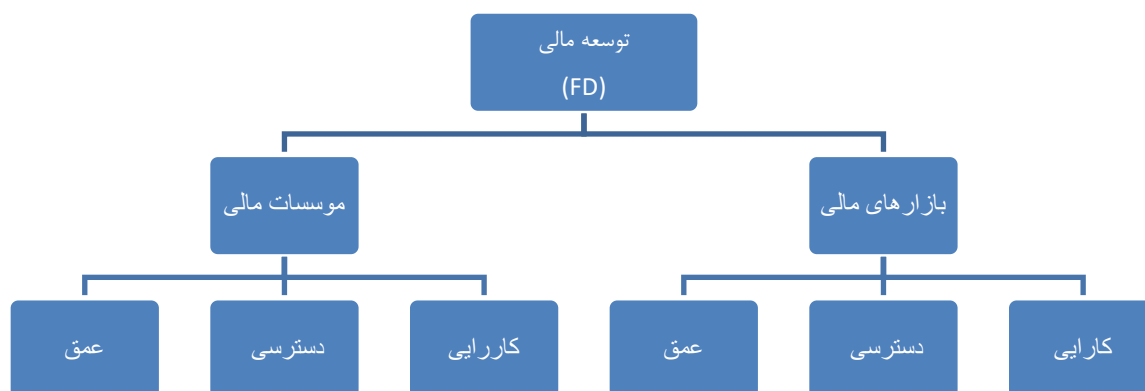
پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۶، شماره ۲۱، ۸۴-۹۹، پاییز ۱۴۰۴.

شرکای تجاری ایران در منطقه و همچنین آمار در دسترس می‌باشد. در همین راستا، بعد بیان مقدمه، بخش دوم شامل مبانی نظری و پیشینه تحقیق، بخش سوم شامل الگوی تحقیق، بخش چهارم شامل یافته‌های تحقیق و بخش آخر شامل نتایج و ارائه پیشنهادات می‌باشد.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

رابطه بین فقر و توسعه مالی

توسعه مالی فرآیندی است که طی آن کمیت، کیفیت و کارایی خدمات واسطه‌های مالی بهبود می‌یابد. توسعه مالی شامل ایجاد و گسترش نهادها، ابزارها و بازارهایی هستند که از سرمایه‌گذاری و فرآیند رشد حمایت می‌کنند (فیتز جرالده، ۲۰۰۶). توسعه مالی به دو بخش بازارهای مالی و موسسات مالی تقسیم می‌شود که هر کدام از آن‌ها نیز شامل کارایی، دسترسی و عمق مالی می‌باشند. توسعه مالی به دو بخش بازارهای مالی و موسسات مالی تقسیم می‌شود که هر کدام از آن‌ها نیز شامل کارایی، دسترسی و عمق مالی می‌باشند (شکل ۱).

شکل ۱. شاخص‌های توسعه مالی

منبع: IMF, 2022

توسعه مالی یکی از عواملی است که منجر به بهبود رشد اقتصادی می‌شود و می‌تواند در جامعه به کاهش سطح فقر کمک کند. توسعه مالی را می‌توان به عنوان فرآیندی که طی آن افراد جامعه قابلیت دسترسی ارزان قیمت به خدمات و نهادهای مالی و ابزارها را پیدا می‌کنند، نام برد. بهبود مکانیسم‌های مالی، رشد اقتصادی را افزایش داده و از این طریق موجب کاهش فقر می‌شود. این مسئله اثر غیرمستقیم توسعه مالی بر فقر را نشان می‌دهد. توسعه مالی با افزایش دسترسی خدمات مالی برای افراد به‌طور مستقیم نیز بر فقر اثرگذار است (بانک جهانی، ۲۰۲۲).

نظریات مختلفی در خصوص رابطه فقر و توسعه مالی وجود دارد. بک و همکاران^۲ (۲۰۰۷) و راولوین^۳ (۲۰۰۱) نشان دادند توسعه مالی از دو کانال رشد اقتصادی (افزایش درآمد) و توزیع درآمد (از طریق اعطای اعتبارات) بر فقر تأثیرگذار است. لوین^۴ (۱۹۹۷) هم بیان می‌کند که بخش مالی با انجام وظایف خود از دو طریق انباشت سرمایه و تغییرات فناوری، رشد اقتصادی را افزایش می‌دهد. البته در این مورد اتفاق نظر وجود ندارد. پس می‌توان اذعان داشت توسعه مالی می‌تواند با کاهش محدودیت‌های اعطای اعتبارات موجب افزایش تخصیص اعتبارات به افراد بیشتر و به تبع آن فقیران شود. هر چه بازارهای مالی رقابتی‌تر باشند، دسترسی به

1. FitzGerald, 2006

2. Beck, T., Demirguc-Kunt, A., Levine, R. (2007).

3. Ravallion, M. (2001).

4. Levine, R. (1997)

اعتبارات آسان‌تر و بیشتر خواهد بود (راجان و زینگالاس^۱، ۲۰۰۳).

توسعه بخش مالی از طریق ۲ کانال غیرمستقیم و کانال مستقیم بر کاهش فقر می‌تواند موثر می‌باشد:

توسعه مالی به‌طور مستقیم از چند راه می‌تواند فقر را در کشورهای درحال توسعه کاهش دهد. اولاً، با معکوس کردن دلایل شکست‌های مالی در این کشورها همچون ایجاد تقارن اطلاعات بین گروه‌های مختلف اجتماعی و کاهش هزینه ثابت، دادن وام به وام‌گیرندگان کوچک، می‌تواند زمینه مناسب را برای فقرا جهت دسترسی به مالیه رسمی فراهم کند. از طرف دیگر، سیستم مالی قوی، فقرا را قادر می‌سازد که به خدمات مالی دسترسی پیدا کنند، خصوصاً خدمات ریسک بیمه و اعتبار و در نتیجه آن، تقویت کردن دارایی‌های کارای فقرا، افزایش کارایی آن‌ها و افزایش پتانسیل برای دسترسی به معیشت قابل تحمل.

کانال‌های غیرمستقیم که توسعه بخش مالی منجر به کاهش فقر می‌شود، از طریق رشد اقتصادی است. رشد اقتصادی از چندین کانال منجر به کاهش فقر در جامعه می‌شود. اول، رشد اقتصادی با افزایش مشاغل در جامعه برای فقرا شغل ایجاد می‌کند. دوم، نرخ رشد بالاتر می‌تواند باعث کاهش در تفاوت‌های دستمزد بین نیروی کار ماهر و غیرماهر در مراحل نهایی از توسعه شود که در واقع به نفع فقرا می‌باشد. سوم، این که رشد بالاتر منجر به افزایش درآمد مالیاتی می‌شود، که دولت را قادر می‌سازد تا منابع مالی بیشتری را به مخارج اجتماعی همچون سلامت، تحصیل و امنیت اجتماعی تخصیص دهد. در واقع، منجر به افزایش منابع فقرا شده و فقرا را قادر می‌سازد تا به سرمایه‌گذاری بیشتر در سرمایه انسانی بپردازند. چهارم، از آن‌جا که رشد اقتصادی بالاتر منجر به افزایش تراکم سرمایه می‌شود، وجوه بیشتری در اختیار فقرا، برای تأمین اهداف سرمایه‌گذاریشان قرار می‌گیرد که این خود منجر به افزایش درآمد آن‌ها می‌شود. (آذری کیان و دیزجی، ۱۳۹۵) و (Zahongo, 2016).

اولین کانال نشان می‌دهد که توسعه مالی به‌طور مستقیم با بهبود دسترسی فقرا به خدمات مالی، بر فقر تاثیر می‌گذارد کانال دوم نشان می‌دهد که توسعه مالی بر روی فقر به‌طور غیر مستقیم با تحریک رشد اقتصادی از طریق افزایش نرخ سرمایه‌گذاری تاثیر می‌گذارد. به نظر می‌رسد که یک فرض ضمنی در تحقیقات موجود وجود دارد که اگر توسعه مالی، رشد را بهبود بخشد، سپس به‌طور خودکار تبدیل به کاهش فقر می‌شود. اما استدلال می‌شود که توسعه مالی به‌عنوان علت بحران مالی و اقتصاد کلان ناپایدار نیز شناخته شده‌است. توسعه مالی ممکن است تاثیر مطلوبی بر شاخص‌های فقر داشته باشد با این حال، اثر خطی نیست و برخی مطالعات انجام شده حضور منحنی U معکوس را نشان می‌دهد و تایید می‌کند که توسعه مالی اثر زیان‌آوری بر فقر به واسطه شکاف درآمدی ایجاد کند (Zahongo, 2016).

تقریباً یک قرن پیش جوزف شومپتر استدلال کرد که واسطه‌گری مالی از طریق سیستم بانکی با تاثیرگذاری بر تخصیص پس‌انداز، در نتیجه بهبود بهره‌وری، تغییرات فنی و نرخ رشد اقتصادی نقش اساسی در توسعه اقتصادی ایفا کردند. بعد آن، مطالعات بسیاری بر نقش واسطه‌گرهای مالی بر رشد و توسعه اقتصادی نگاشته شد.

عباس و همکاران^۲ (۲۰۲۲) به بررسی بین توسعه مالی و رشد اقتصادی با استفاده از داده‌های ۴۴ کشور پرداخته‌است. الگوی مورد استفاده ARDL برای یک دوره ۲۳ ساله (۲۰۱۸-۱۹۹۵) می‌باشد. نتایج نشان می‌دهد که توسعه مالی در بلندمدت به رشد اقتصادی هر دو گروه از کشورها کمک می‌کند. با این حال، سهم توسعه مالی در رشد اقتصادی در مورد کشورهای با درآمد متوسط به بالا بیشتر قابل توجه است.

گورو و یاداو^۳ (۲۰۱۹) در مطالعه خود به بررسی رابطه بین توسعه مالی و رشد اقتصادی برای پنج اقتصاد بزرگ نوظهور برزیل، روسیه، هند، چین و جنوب (BRICS) طی سال‌های ۱۹۹۳ تا ۲۰۱۴ با استفاده از شاخص‌های توسعه بخش بانکی و بازار سهام

1. Rajan, R., Zingales, L. (2003)

2. Abbas, Afshan and Mustafa

3. Biplab Kumar Guru, Inder Sekhar Yadav

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۶، شماره ۲۱، ۸۴-۹۹، پاییز ۱۴۰۴.

پرداخته است. در این مطالعه، با استفاده از روش تخمین سیستم گشتاور تعمیم یافته (SYS-GMM)، رابطه بین توسعه مالی و رشد اقتصادی بررسی شده است. شاخص‌های توسعه بخش بانکی مورد استفاده در این مطالعه شامل اندازه واسطه‌های مالی، نسبت اعتبار به سپرده (CDR) و اعتبار داخلی به بخش خصوصی (CPS) است، در حالی که شاخص‌های توسعه بازار سهام، ارزش سهام معامله شده و نسبت گردش مالی است. نتایج تحقیق بیان می‌کند که ارتباط مثبت و معنی‌داری بین FDP (عمق مالی)، CDR و CPS با رشد اقتصادی وجود دارد.

احمد و کریست^۱ (۲۰۱۷) در مطالعه خود رابطه بلندمدت بین توسعه مالی و نابرابری درآمد را در مالزی طی دوره ۱۹۷۰ الی ۲۰۰۷ با استفاده از رویکرد ARDL و مکانیسم تصحیح خطا، مورد بررسی قرار می‌دهند و از تکنیک تجزیه واریانس برای شناسایی رابطه علیت گرنجری بین متغیرها استفاده می‌کنند. نتایج این مطالعه، روابط بلندمدت بین توسعه مالی، رشد اقتصادی، باز بودن تجاری و نابرابری درآمد را در مالزی تأیید می‌کند و توسعه مالی را به عنوان یک ابزار مناسب در دست دولت‌ها برای کاهش نابرابری درآمد معرفی می‌نماید، با این حال معنی‌داری آماری اثر توسعه مالی بر نابرابری درآمد در طول دوره نمونه آماری این تحقیق، تأیید نمی‌گردد.

پارک و شین^۲ (۲۰۱۷) به بررسی تجربی رابطه بین توسعه مالی و نابرابری درآمد به عنوان هدف اصلی پژوهش خود پرداخته‌اند که نتایج آن‌ها نشان داد که تامین مالی به طور ویژه‌ای بر کاهش نابرابری درآمد مؤثر بوده و همچنین توسعه مالی در ابتدای امر دلیل کاهش نابرابری است و از نقطه‌ای به بعد افزایش نابرابری را در پی دارد و همچنین بهبود شرایط آموزشی و نظم و قانون در جامعه را موجب توسعه مالی و کاهش نابرابری درآمدی عنوان کرده‌اند.

زاهونگو^۳ (۲۰۱۶) با استفاده از مدل GMM کشور آفریقای را برای بازه زمانی ۱۹۸۰ تا ۲۰۱۲ مورد بررسی قرار داد و اثبات کرد از لحاظ نظری، توسعه مالی ممکن است از طریق دو کانال مستقیم و غیر مستقیم بر فقر تاثیر بگذارد.

ناصر و ژانگ^۴ (۲۰۱۶) در مطالعه ای برای صندوق بین المللی پول رابطه بین توسعه مالی و توزیع درآمد را برای ۱۴۳ کشور طی دوره زمانی ۱۹۶۱ الی ۲۰۱۱ مورد بررسی قرار دادند نتایج مطالعه آنها نشان داد که ابعاد مختلف توسعه مالی (بجز آزاد سازی مالی) می‌تواند موجب کاهش نابرابری درآمد شود این در حالی است که آزادسازی مالی خارجی موجب افزایش فقر می‌شود و همچنین شواهد نشان داد که اثر گذاری توسعه بخش بانکی نسبت به توسعه بازار سهام تاثیر بیشتری بر توزیع درآمد دارد.

سهاک^۵ و همکاران (۲۰۱۳) بخش مالی را به چهار دسته تقسیم کردند. عمق، کارایی، اندازه، ثبات یا پایداری که به وسیله آن ویژگی‌های سیستم مالی را اندازه‌گیری کنند و نقش توسعه مالی بر فقر را در بازه زمانی ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۵ برای کشورهای در حال توسعه مورد بررسی قرار دادند که نتایج حاکی از آن بود که توسعه مالی ممکن است باعث کاهش فقر شود که عمدتاً با یافته‌های تجربی پیشین هم‌خوانی دارند.

پرز مورنو^۶ (۲۰۱۱) نشان داد که توسعه مالی می‌تواند منجر به کاهش هزینه‌ها شود در حالی که بی‌ثباتی مالی که با عمیق‌تر شدن مالی همراه است برای فقرا مضر می‌باشد او نشان داد که رشد اقتصادی فقر را کاهش می‌دهد.

ژوانگو^۷ و همکاران (۲۰۰۹) در مقاله ای تحت عنوان رشد اقتصادی و کاهش فقر بر مرور ادبیات نظری و تجربی در مورد نقش

1. Ahmad & Christ
2. Park & Shin
3. Zahongo
4. Nasur & Zhang
5. Sehak et al
6. Prezmorno
7. Juango et al

بررسی اثر شاخص‌های مالی بر فقر / جباری و همکاران

توسعه بخش مالی و رشد اقتصادی با توجه به عمیق‌تر شدن مفهوم کمک توسعه به بخش مالی کشورهای در حال توسعه می‌پردازد. لوین^۱ (۱۹۹۷). در مقاله خود به بررسی توسعه مالی و رشد اقتصادی پرداخته است. لوین استدلال می‌کند که اغلب استدلال نظری و شواهد تجربی حاکی از رابطه مثبت بین توسعه مالی و رشد اقتصادی است. حتی شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد سطح توسعه مالی پیش‌بینی‌کننده خوبی برای نرخ‌های آتی رشد اقتصادی، انباشت سرمایه و تغییرات تکنولوژیکی است. لویس^۲ (۱۹۵۵) یکی از پیشگامان اولیه اقتصاد توسعه یک رابطه دو طرفه بین توسعه اقتصادی و رشد اقتصادی را مطرح کرد که در آن بازارهای مالی به عنوان پیامد رشد اقتصادی توسعه می‌یابند و به نوبه خود به عنوان محرکی برای رشد واقعی عمل می‌کنند.

مطالعات داخلی همانند سینا و نادری (۱۳۹۷)، رفعت و جرمی زاده (۱۳۹۵)، پیرائی و بلیغ (۱۳۹۴)، علم و آریانی (۱۳۹۲)، صامتی و سجادی (۱۳۹۱)، سالم و یارمحمدی (۱۳۹۰)، طیبی و همکاران (۱۳۸۸) به بررسی ارتباط شاخص مالی با ضریب جینی به عنوان شاخص فقر در داخل و استانها پرداخته‌اند.

الگوی مدل تحقیق

الگوی تحقیق بر اساس ادبیات موضوع و مطالعات تحقیق به صورت زیر می‌باشد^۳:

$$Gini_{it} = \alpha_0 + \beta_1 GDPPC_{it} + \beta_2 infl_{it} + \beta_3 Trade_{it} + \beta_4 Gov_{it} + \beta_5 Develop_{it} + \epsilon_{it} \quad (1)$$

$$Gini_{it} = \alpha_0 + \beta_1 GDPPC_{it} + \beta_2 infl_{it} + \beta_3 Trade_{it} + \beta_4 Gov_{it} + \beta_5 ACCESS_{it} + \beta_6 DEPTH_{it} + \beta_7 EFFICIENCY_{it} + \epsilon_{it} \quad (2)$$

$$Gini_{it} = \alpha_0 + \beta_1 GDPPC_{it} + \beta_2 infl_{it} + \beta_3 Trade_{it} + \beta_4 Gov_{it} + \beta_5 Market_{it} + \epsilon_{it} \quad (3)$$

$$Gap_{it} = \alpha_0 + \beta_1 GDPPC_{it} + \beta_2 infl_{it} + \beta_3 Trade_{it} + \beta_4 Gov_{it} + \beta_5 Develop_{it} + \epsilon_{it} \quad (4)$$

$$Gap_{it} = \alpha_0 + \beta_1 GDPPC_{it} + \beta_2 infl_{it} + \beta_3 Trade_{it} + \beta_4 Gov_{it} + \beta_5 ACCESS_{it} + \beta_6 DEPTH_{it} + \beta_7 EFFICIENCY_{it} + \epsilon_{it} \quad (5)$$

$$Gap_{it} = \alpha_0 + \beta_1 GDPPC_{it} + \beta_2 infl_{it} + \beta_3 Trade_{it} + \beta_4 Gov_{it} + \beta_5 Market_{it} + \epsilon_{it} \quad (6)$$

نمادهای متغیرهای الگو شامل موارد زیر می‌باشد:

جدول ۱. نام نمادها و متغیرها

نام متغیر	نماد متغیر	نام متغیر	نماد متغیر	نام متغیر	نماد متغیر
شکاف فقر	GAP	ضریب جینی	GINI	درآمد سرانه	GDPPC
تورم	INFO	درجه باز بودن تجاری	TRADE	مخارج مصرفی دولتی	GOV
شاخص توسعه مالی	DEVELOP	شاخص دسترسی مالی	ACCESS	شاخص عمق مالی	DEPTH
شاخص کارایی مالی	EFFICIENCY	شاخص بازار مالی	MARKET		

در این مقاله از پنج متغیر دسترسی مالی، عمق، کارایی، ثبات مالی و آزادسازی مالی برای بررسی شاخص توسعه مالی استفاده شده است:

الف: بر اساس ادبیات نظری، شاخص کل بازار مالی، دسترسی، عمق، کارایی و توسعه مالی می‌تواند به طرز قابل توجهی نابرابری و فقر را کاهش دهد.

1. Levine

2. Lewis

۳. در ابتدا به نظر می‌رسید که معادلات می‌تواند بر اساس الگوی رگرسیون به ظاهر مرتبط (SURE) باشد که با آزمون‌های تشخیصی این الگو رد شد و چنین الگویی برای معادلات وجود نداشت.

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۶، شماره ۲۱، ۸۴-۹۹، پاییز ۱۴۰۴.

ب: درآمد سرانه، درجه باز بودن تجاری و مخارج دولتی رابطه منفی با شاخص فقر دارند بدین معنا که با افزایش درآمد سرانه، درجه باز بودن تجاری و مخارج دولتی، فقر در این کشورها کاهش می‌یابد و این در حالی است که رابطه تورم به عوان متغیر دیگر کنترل الگو با شاخص فقر رابطه مثبت دارد و حاکی از آن دارد که با افزایش تورم، فقر افزایش می‌یابد.

دو شاخص شکاف فقر و نابرابری به عنوان متغیرهای وابسته مدل در نظر گرفته شده است که شاخص نابرابری با ضریب جینی اندازه‌گیری می‌شود و برای بررسی فقر از شاخص شکاف فقر استفاده می‌شود که میانگین درآمد یک فرد فقیر از خط فقر (۱/۲۵ دلار در روز در تحقیق) است. در این پژوهش داده‌ها از بانک جهانی دریافت شده‌اند.

برای پوشش پنج بعد توسعه بخش مالی (دسترسی، عمق، کارایی، ثبات و آزادسازی)، از ۱۰ متغیر از پایگاه داده توسعه مالی جهانی (GFDD) استفاده شده است. برای دسترسی به خدمات مالی به عنوان اولین شاخص توسعه مالی، حساب‌های بانکی به ازای هر ۱۰۰۰ نفر انتخاب شده است و برای دسترسی به بازارهای مالی، ارزش معامله شده ۱۰ شرکت تجاری برتر به کل ارزش معامله شده انتخاب شده است.

برای اندازه‌گیری عمق مالی در بازارهای مالی از ۵ شاخص استفاده شده است که شامل: سهم ارزش بازار سهام از GDP، سهم مبادلات بازار سهام از GDP، سهم اوراق بدهی خارجی دولت از GDP، سهم کل اوراق بدهی مؤسسات مالی به GDP و سهم کل اوراق بدهی مؤسسات غیرمالی به GDP می‌باشد.

برای دسترسی مالی در بازارهای مالی از ۲ شاخص استفاده شده است که شامل: درصد ارزش جاری سهام ده شرکت بزرگ خارجی و تعداد کل صاحبان اوراق بدهی (داخلی و خارجی، مؤسسات مالی و غیر مالی) می‌باشد. برای کارایی بازارهای مالی از نسبت گردش بازار سهام (تعداد سهام مبادله به ارزش بازار) استفاده شده است.

جدول ۲. شاخص‌های تحقیق

شاخص	دسته‌بندی	
مؤسسات مالی		
سهم اعتبار بخش خصوصی از GDP	عمق	
سهم داراییهای صندوق بازنشستگی از GDP		
سهم دارایی صندوق سرمایه‌گذاری مشترک از GDP		
سهم بیمه عمر از GDP	دسترسی	
نسبت شعب بانک‌ها به ازای هر ۱۰۰ هزار		
تعداد ATM به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر		
خالص نهایی نرخ بهره	کارایی	
اسپرد ^۱ وام دهی - سپرده گذاری		
سهم درآمد بدون بهره از درآمد کل		
سهم هزینه‌های سربار از دارایی کل		
بازدهی داراییها	عمق	
بازده حقوق صاحبان سهام		
بازارهای مالی		
سهم ارزش بازار سهام از GDP		
سهم مبادلات بازار سهام از GDP		
سهم اوراق بدهی خارجی دولت از GDP		
سهم کل اوراق بدهی مؤسسات مالی به GDP		
سهم کل اوراق بدهی مؤسسات غیرمالی به GDP		
درصد ارزش جاری سهام ده شرکت بزرگ خارجی		

بررسی اثر شاخص‌های مالی بر فقر / جباری و همکاران

شاخص	دسته‌بندی
تعداد کل صاحبان اوراق بدهی (داخلی و خارجی، موسسات مالی و غیر مالی)	دسترسی
نسبت گردش بازار سهام (تعداد سهام مبادله به ارزش بازار)	کارایی

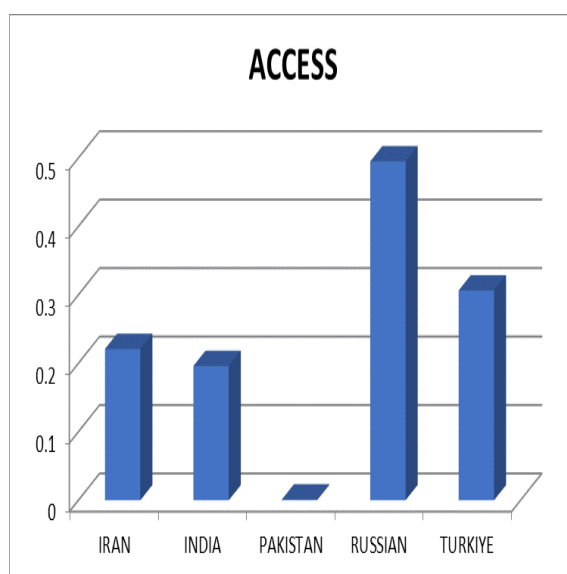
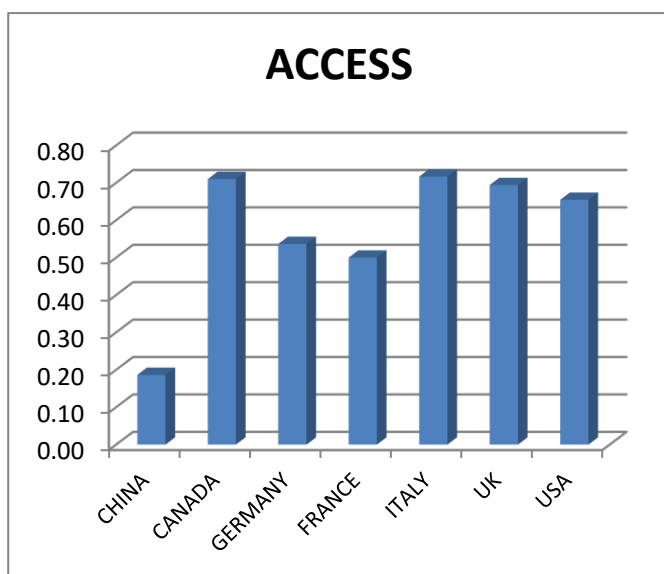
منبع: یافته‌های تحقیق

یافته‌ها و بحث

آمار توصیفی شاخص‌های مالی

شکل ۲ شاخص دسترسی مالی را نشان می‌دهد که بیشترین شاخص دسترسی مالی در کشورهای توسعه یافته منتخب، متعلق به کشور کانادا و ایتالیا با عدد تقریبی ۰/۷ و کمترین آن متعلق به کشور چین با عدد تقریبی ۰/۲ می‌باشد. بر اساس این نمودار بیشترین شاخص در کشورهای در حال توسعه، به کشور روسیه با عدد تقریبی ۰/۵ و کمترین آن به کشور پاکستان با عدد صفر مربوط می‌شود.

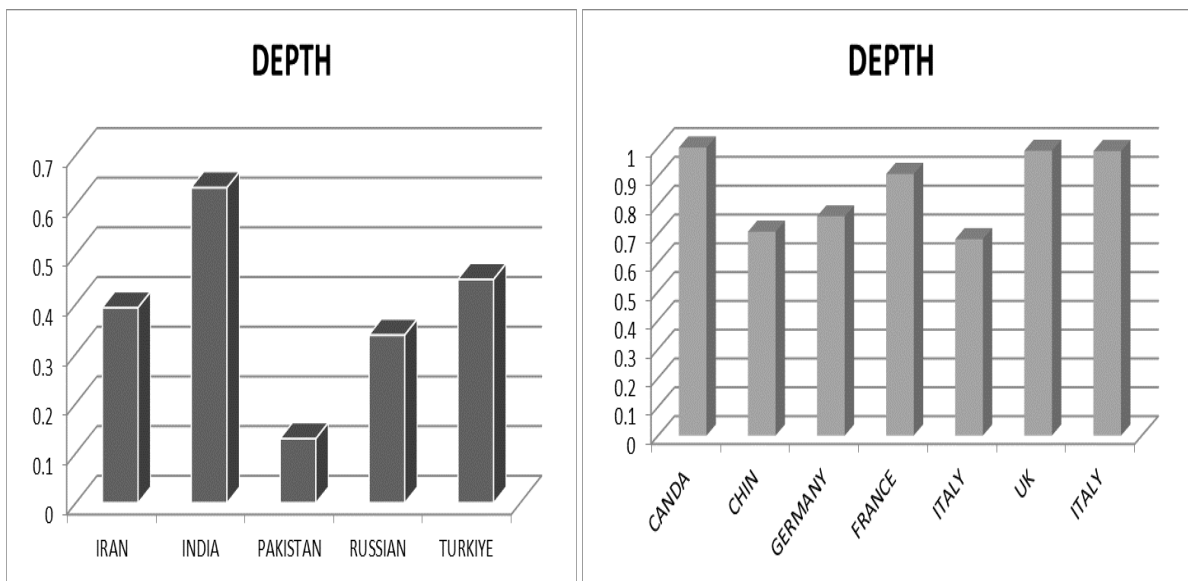
شکل ۲. شاخص دسترسی مالی برای کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه منتخب

منبع: IMF, 2022

شکل ۳ نشان می‌دهد که بیشترین شاخص عمق مالی در کشورهای توسعه یافته منتخب متعلق به کشور کانادا با عدد تقریبی ۱ و کمترین آن متعلق به کشور ایتالیا با عدد تقریبی ۰/۶ می‌باشد. بر اساس این نمودار بیشترین شاخص عمق مالی در کشورهای توسعه یافته منتخب هند با عدد تقریبی ۰/۶ و کمترین آن به پاکستان با عدد تقریبی ۰/۱ می‌باشد.

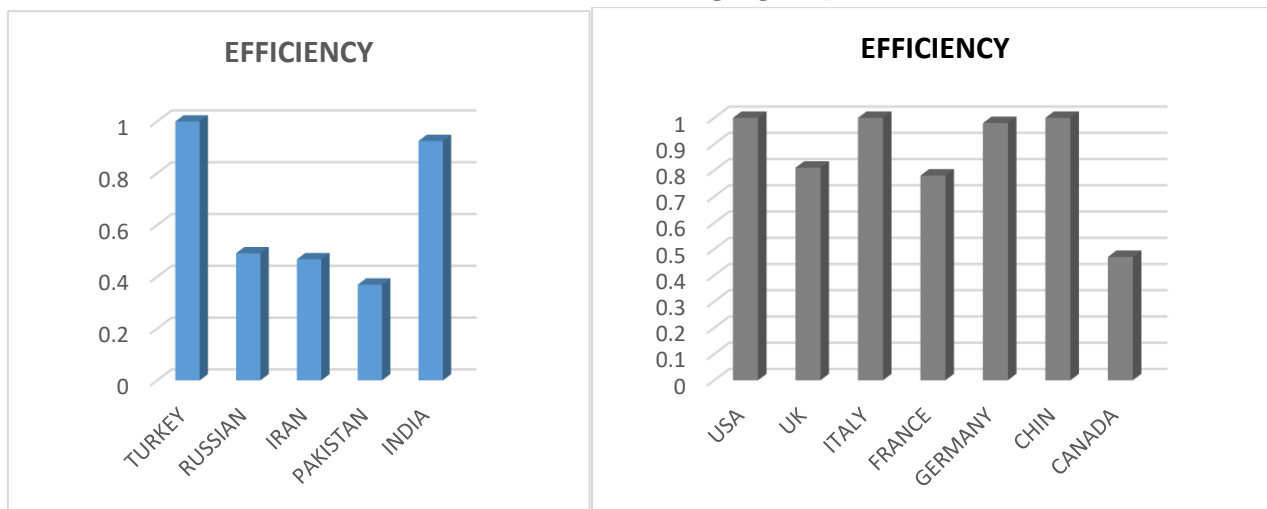
شکل ۳. شاخص عمق مالی برای کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه منتخب

منبع: IMF, 2022

شکل ۴ نشان می‌دهد که بیشترین عدد کارایی مالی مربوط به کشورهای چین و آمریکا با عدد ۱ و کمترین آن مربوط به کشور کانادا با عدد ۰/۴ می‌باشد. بر اساس این نمودار بیشترین شاخص کارایی مالی در در کشورهای در حال توسعه منتخب به کشور ترکیه با عدد تقریبی ۱ و کمترین آن متعلق به کشور پاکستان با عدد تقریبی ۰/۴ می‌باشد.

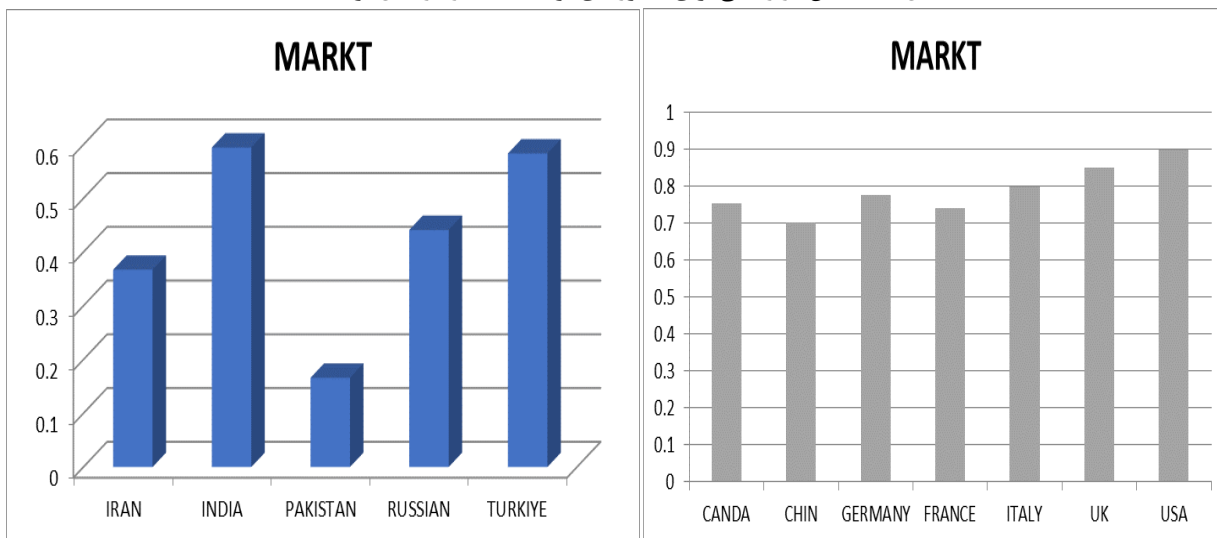
شکل ۴. شاخص کارایی مالی برای کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه منتخب

شکل ۵ نشان می‌دهد که بیشترین شاخص بازار مالی مربوط به آمریکا با عدد ۰/۹ و کمترین آن مربوط به چین با عدد ۰/۷ می‌باشد. بر این اساس، بیشترین شاخص بازار مالی در کشورهای در حال توسعه منتخب به شکل هم‌زمان مربوط به کشورهای ترکیه و هند با عدد تقریبی ۰/۶ و کمترین آن مربوط به کشور پاکستان با عدد تقریبی ۰/۱ می‌باشد.

بررسی اثر شاخص‌های مالی بر فقر / جباری و همکاران

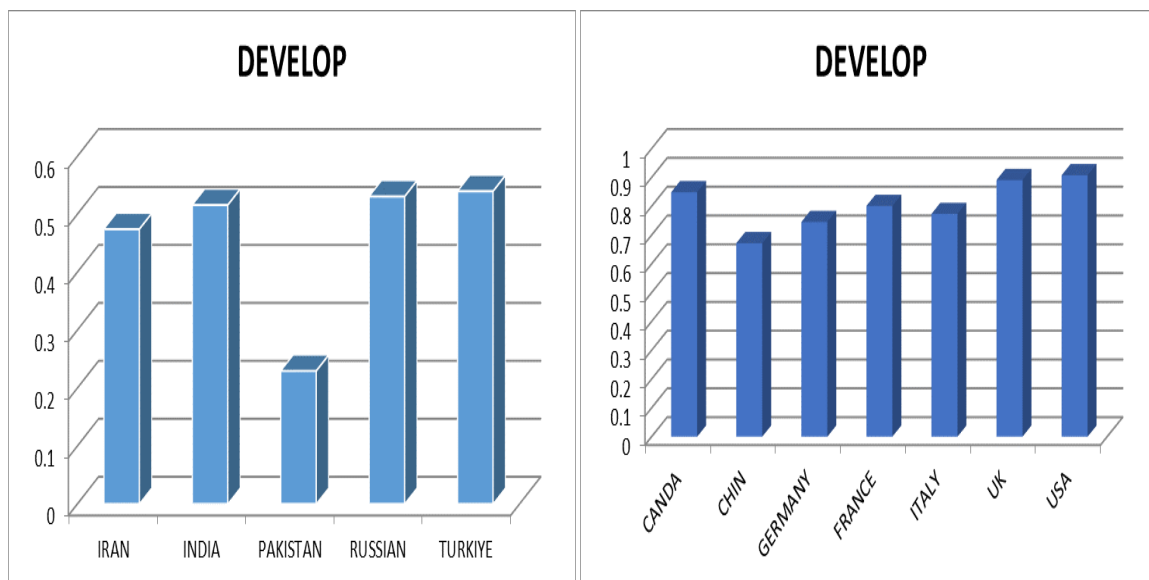
شکل ۵. شاخص بازار مالی برای کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه منتخب

منبع: IMF, 2022

بر اساس شکل ۶ بیشترین شاخص توسعه مالی در کشورهای توسعه یافته منتخب مربوط به کشور آمریکا با عدد تقریبی ۰/۰۹ و کمترین آن مربوط به کشور چین با عدد تقریبی ۰/۰۶ می‌باشد. با توجه به نمودار زیر بیشترین عدد مربوط به توسعه مالی مربوط به دو کشور ترکیه و روسیه با عدد تقریبی ۰/۵ و کمترین آن مربوط به کشور پاکستان با عدد ۰/۲ می‌باشد.

شکل ۶. شاخص توسعه مالی برای کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه منتخب

نتیجه‌گیری

نتایج برآورد الگوها برای کشورهای توسعه یافته منتخب

نتایج برای کشورهای توسعه یافته به شرح جداول ۳ و ۴ می‌باشد^۱:

متغیرهای کنترل الگوها شامل: درآمد سرانه، درجه باز بودن تجاری و مخارج دولتی رابطه منفی با شاخص فقر دارند بدین معنا که با افزایش درآمد سرانه، درجه باز بودن تجاری و مخارج دولتی، فقر در این کشورها کاهش می‌یابد و این در حالی است که رابطه

^۱. با توجه به محدودیت حجم مقاله از بیان آزمونهای مرتبط با دادهای تابلی همانند آزمون ریشه واحد، آزمون هم‌انباشتگی کائو، آزمون چاو یا اف لیمر و آزمون هاسمن خودداری گردید ولی براساس آزمونهای ذکر شده، نتیجه به الگوی اثرات ثابت برای کشورهای توسعه یافته انجامید.

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۶، شماره ۲۱، ۸۴-۹۹، پاییز ۱۴۰۴.

تورم به عنوان متغیر دیگر کنترل الگو با شاخص فقر رابطه مثبت دارد و حاکی از آن دارد که با افزایش تورم، فقر در این کشورها افزایش می‌یابد. شاخص‌های مالی تحقیق نیز شامل توسعه مالی، دسترسی مالی، عمق مالی و کارایی مالی و شاخص کل بازار می‌باشند که رابطه منفی با شاخص‌های فقر دارند بدین معنی که با افزایش شاخص‌های مالی مورد نظر این تحقیق، فقر روبه کاهش دارد و این نشان از توسعه مالی بازارهای مالی در بعد توسعه مالی، عمق مالی و دسترسی مالی و شاخص کل بازار و تاثیر آن بر شکاف درآمدی و فقر این کشورها دارد.

جدول ۳- نتایج برآورد مدل‌ها با متغیر وابسته ضریب جینی برای کشورهای توسعه یافته منتخب

شاخص کلی بازار	شاخص عمق بازار مالی	شاخص دسترسی بازار مالی	شاخص کارایی بازار مالی	شاخص توسعه مالی	مخارج دولتی	درجه باز بودن تجاری	تورم	درآمد سرانه	عرض از مبدا	
--	--	--	--	-۰.۰۴۳ (-۲.۶۳۲)	-۰.۰۰۸۰ (-۱۳.۱۵۰)	۰.۰۰۰۱۲ (-۱.۳۱۳)	-۵.۳۱ (-۰.۰۶۳)	-۵.۴۲ (-۲.۹۶۵)	۰.۵۰۰۴ (۴۱.۱۹۹)	مدل ۱
--	--	--	--	معنی داری و رابطه منفی با ضریب جینی	معنی داری و رابطه منفی با ضریب جینی	بی معنی	بی معنی	معنی داری و رابطه منفی با ضریب جینی	معنی داری	تفسیر نتایج مدل ۱
--	-۰.۰۴ (-۳.۵۶۸)	-۰.۰۴۳ (-۲.۹۸۴)	-۰.۰۱۹۲ (-۲.۳۰۱)	--	-۰.۰۰۸۱ (-۷.۷۹۷)	-۰.۰۰۰۲۹ (-۱.۸۷۵)	-۰.۰۰۰۲۶ (-۰.۲۲۳۹)	-۳.۱۵ (-۰.۰۷۱)	۰.۵۲۱ (۱۴.۰۰۷)	مدل ۲
--	معنی داری و رابطه منفی با ضریب جینی	معنی داری و رابطه منفی با ضریب جینی	معنی داری و رابطه منفی با ضریب جینی	--	معنی داری و رابطه منفی با ضریب جینی	معنی داری و رابطه منفی با ضریب جینی	بی معنی	بی معنی	معنی داری	تفسیر نتایج مدل ۲
-۰.۰۳۷ (-۲.۰۶۴)	--	--	--	--	-۰.۰۰۷۸ (-۷.۱۹۴)	-۰.۰۰۰۳ (-۲.۳۹۷)	-۰.۰۰۰۷ (-۰.۶۲۶)	۴.۸۶ (۰.۱۰۴)	۰.۵۰۷۵ (۱۲.۹۹۲)	مدل ۳
معنی داری و رابطه منفی با ضریب جینی	--	--	--	--	معنی داری و رابطه منفی با ضریب جینی	معنی داری و رابطه منفی با ضریب جینی	بی معنی	بی معنی	معنی داری	تفسیر نتایج مدل ۳

بررسی اثر شاخص‌های مالی بر فقر / جباری و همکاران

جدول ۴- نتایج برآورد مدل‌ها با متغیر وابسته شکاف درآمدی برای کشورهای توسعه یافته منتخب

شاخص کلی بازار	شاخص عمق بازار مالی	شاخص دسترسی بازار مالی	شاخص کارایی بازار مالی	شاخص توسعه مالی	مخارج دولتی	درجه باز بودن تجاری	تورم	درآمد سرانه	عرض از مبدا	مدل
--	--	--	--	-۹.۵ (-۴.۶۹)	-۰.۲۴ (-۳.۸۶)	-۰.۰۲ (-۲)	۰.۶ (۴.۳)	-۰.۰۰۰۰۵ (-۲.۵)	۱۷.۲۳۲ (۱۲.۸۶)	مدل ۱
				معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه مثبت با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه مثبت با شکاف درآمدی	تفسیر نتایج مدل ۱
--	-۱۱.۲۵ (-۴.۱۲)	۱.۹۰ (۰.۹۰)	۲.۵۹ (۱.۷۲)	--	۰.۱۱ (۰.۷۱)	-۰.۰۳ (-۲.۰۶)	۰.۶۶۵ (۳.۵۰)	-۸.۵۰ (-۴.۳۲)	۶.۶۲ (۴.۴۶)	مدل ۲
	معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی	بی معنی	بی معنی		بی معنی	معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه مثبت با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه مثبت با شکاف درآمدی	تفسیر نتایج مدل ۲
-۹.۴۴ (-۳.۲۰)	--	--	--	--	۰.۰۸۵ (۰.۵۲)	-۰.۰۳۱ (-۱.۸۲)	۰.۵۹ (۲.۹۳)	-۰.۰۰۰۱۴ (-۸.۲۹)	۱۱.۴۲ (۶.۲۲)	مدل ۳
معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی					بی معنی	معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه مثبت با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه مثبت با شکاف درآمدی	تفسیر نتایج مدل ۳

نتایج برآورد الگوها برای کشورهای در حال توسعه منتخب^۱

نتایج برآورد الگوی اثرات ثابت برای کشورهای در حال توسعه بیانگر این است که درآمد سرانه، مخارج دولتی و باز بودن تجاری به عنوان متغیرهای کنترل تاثیر عکس بر شاخص فقر داشته به طوری که با افزایش این متغیرها، شکاف فقر کاهش می‌یابد و این در حالی است که تورم به عنوان متغیر دیگر کنترل، تاثیر مستقیم بر شکاف درآمدی داشته و با افزایش تورم، شکاف فقر افزایش می‌یابد. شاخص‌های مالی نیز تاثیر بر کاهش فقر نداشته و حتی شاخص کارایی بازار و شاخص کل بازار باعث افزایش شکاف فقر می‌شوند که این امر با توجه به عدم توسعه مالی، عمق مالی و دسترسی مالی و شاخص کل بازار در این کشورها دور از انتظار نیست.

۱. با توجه به محدودیت حجم مقاله از بیان آزمونهای مرتبط با دادهای تابلی همانند آزمون ریشه واحد، آزمون هم‌انباشتگی کائو، آزمون چاو یا اف لیمر و آزمون هاسمن خودداری گردید ولی براساس آزمونهای ذکر شده، نتیجه به الگوی اثرات ثابت برای کشورهای در حال توسعه انجامید.

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۶، شماره ۲۱، ۸۴-۹۹، پاییز ۱۴۰۴.

جدول ۵- نتایج برآورد مدل‌ها با متغیر وابسته ضریب جینی برای کشورهای در حال توسعه منتخب

شاخص کلی بازار	شاخص عمق بازار مالی	شاخص دسترسی بازار مالی	شاخص کارایی بازار مالی	شاخص توسعه مالی	مخارج دولتی	درجه باز بودن تجاری	تورم	درآمد سرانه	عرض از مبدا	مدل
--	--	--	--	-۰.۰۰۲۵۵ (-۰.۱۱۹۷)	-۰.۰۰۱۸۷ (-۲.۰۲۰۵)	-۰.۰۰۰۴۵۰ (-۳.۴۸۶)	۰.۰۰۰۱۹ (۲.۷۱۲)	-۱.۶۴ (-۰.۶۷۹)	۰.۳۷۳ (۲۳.۱۶۱)	مدل ۱
						معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه مثبت با شکاف درآمدی	بی معنی و رابطه مثبت با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه مثبت با شکاف درآمدی	
	-۰.۰۲۸۱ (-۲.۳۸۹)		-۰.۰۰۵۳ (-۱.۲۵۱۲)	--	-۰.۰۰۲۲ (-۲.۴۲۰)	-۰.۰۰۰۲۹۳ (-۲.۲۵۲۱)	۰.۰۰۰۲۲ (۳.۰۹۰۳)	-۳.۰۰ (-۱.۳۵۱)	۰.۳۸۳۲ (۲۱.۱۶۲)	مدل ۲
--	معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی	-۰.۰۰۶۳ (-۰.۲۴۳)	بی معنی		معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه مثبت با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه مثبت با شکاف درآمدی	بی معنی		
۰.۰۰۵۰ (۰.۴۲۸)	--	--	--	--	-۰.۰۰۱۸ (-۱.۹۸۳)	-۰.۰۰۰۴۲ (-۳.۲۵۰)	۰.۰۰۰۱۹ (۲.۷۴۴)	-۱.۲۹ (-۰.۶۲۸۸)	۰.۳۷۰۱ (۲۲.۷۴۹)	مدل ۳
						معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه مثبت با شکاف درآمدی	بی معنی	معنی داری و رابطه مثبت با شکاف درآمدی	

جدول ۶- نتایج برآورد مدل‌ها با متغیر وابسته شکاف درآمدی برای کشورهای در حال توسعه منتخب

شاخص کلی بازار	شاخص عمق بازار مالی	شاخص دسترسی بازار مالی	شاخص کارایی بازار مالی	شاخص توسعه مالی	مخارج دولتی	درجه باز بودن تجاری	تورم	درآمد سرانه	عرض از مبدا	مدل
--	--	--	--	۱.۸۰۲ (۱.۴۵۱)	-۰.۱۲ (-۲.۸۰۹)	-۰.۰۳۳۳ (-۴.۲۳۲)	۰.۰۰۶۴ (۲.۰۳۸)	-۷.۵۴ (-۶.۶۴)	۵.۳۰۴ (۷.۸۷۴)	مدل ۱
				بی معنی	معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه مثبت با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه مثبت با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه مثبت با شکاف درآمدی	
--	-۷.۵۱۴ (-۵.۳۴۴)	۰.۲۳۸ (۰.۱۲۱)	۶.۱۶۳ (۸.۶۸۴)	--	-۰.۱۲ (-۰.۱۶۳)	-۰.۰۴۶ (-۲.۹۹۳)	-۸.۵۲ (-۰.۰۰۱)	۲.۷۲ (۱.۴۵۰)	۱.۸۴۳ (۱.۳۳۱)	مدل ۲

شاخص کلی بازار	شاخص عمق بازار مالی	شاخص دسترسی بازار مالی	شاخص کارایی بازار مالی	شاخص توسعه مالی	مخارج دولتی	درجه باز بودن تجاری	تورم	درآمد سرانه	عرض از مبدا
	معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی	بی معنی	معنی داری و رابطه مثبت با شکاف درآمدی		بی معنی	معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی	بی معنی	بی معنی	بی معنی
۷.۸۰۰ (۴.۹۲۴)	--	--	--	--	-۰.۱۸۹ (-۲.۱۰۵)	-۰.۰۷۷۹ (-۳.۵۹۱)	۰.۰۱۴۷ (۲.۲۰۰)	-۳.۶۰ (-۱.۷۷)	۵.۲۲۵ (۳.۰۵۷)
مدل ۳									
	معنی داری و رابطه مثبت با شکاف درآمدی				معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه منفی با شکاف درآمدی	معنی داری و رابطه مثبت با شکاف درآمدی	بی معنی	معنی داری و رابطه مثبت با شکاف درآمدی

نتیجه‌گیری

یکی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصاد هر کشور، بازار مالی است. بازارهای مالی همواره نقش انکارناپذیری در رشد و توسعه مالی کشورها ایفا کرده‌اند. نظر به اینکه توسعه مالی و رشد اقتصادی با پویایی و کارایی نظام و بازارهای مالی ارتباط کامل دارد لذا توسعه اقتصادهای پیشرو در امکان‌پذیری انواع فعالیت‌های اقتصادی و برخورداری این گونه فعالیت‌ها از تامین مالی مطلوب نهفته است. در این تحقیق، به بررسی شاخص‌های مالی و فقر در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته منتخب و ایران پرداخته شده است. در این پژوهش شاخص‌های مالی شامل: توسعه مالی، عمق مالی، دسترسی مالی، کارایی مالی و شاخص کل بازار به همراه متغیرهای کنترل شامل: درآمد سرانه، نرخ تورم، درجه باز بودن تجاری، مخارج دولت می‌باشد. متغیرهای وابسته نیز شاخص‌های فقر که شامل ضریب جینی و شکاف درآمدی برای این کشورها می‌باشد. داده‌های مورد استفاده تحقیق از سال ۲۰۲۱-۱۹۹۷ برای هفت کشور توسعه یافته و پنج کشور در حال توسعه و من جمله ایران با الگوی اقتصادسنجی داده‌های تابلویی و اثرات ثابت انجام شده است. نتایج برآورد الگوی اثرات ثابت برای هفت کشور توسعه یافته حاکی از آن دارد که شاخص‌های مالی تحقیق شامل توسعه مالی، دسترسی مالی، عمق مالی و کارایی مالی و شاخص کل بازار در این کشورها رابطه منفی با شاخص‌های فقر دارند بدین معنی که با افزایش شاخص‌های مالی مورد نظر این تحقیق، فقر روبه کاهش دارد و این نشان از توسعه مالی بازارهای مالی در بعد توسعه مالی، عمق مالی و دسترسی مالی و شاخص کل بازار و تاثیر آن بر شکاف درآمدی و فقر این کشورها دارد. این در حالی است که نتایج برآورد الگوی اثرات ثابت برای کشورهای در حال توسعه بیانگر این است که درآمد سرانه، مخارج دولتی و باز بودن تجاری به عنوان متغیرهای کنترل تاثیر عکس بر شاخص فقر داشته به طوری که با افزایش این متغیرها، شکاف فقر کاهش می‌یابد و این در حالی است که تورم به عنوان متغیر دیگر کنترل، تاثیر مستقیم بر شکاف درآمدی داشته و با افزایش تورم، شکاف فقر افزایش می‌یابد. شاخص‌های مالی نیز تاثیر بر کاهش فقر نداشته و حتی شاخص کارایی بازار و شاخص کل بازار باعث افزایش شکاف فقر می‌شوند. این نتایج برای ایران نیز صادق می‌باشد.

پژوهش‌های علمی نشان می‌دهد که بازارهای مالی می‌تواند نقش مهمی در رشد اقتصادی بازی کند. سیستم کارای مالی همانند کشورهای توسعه یافته، سرمایه را از پس‌اندازکنندگان به وام‌گیرندگان انتقال می‌دهد و منابع را به سمت‌های پروژه‌گذاری سرمایه مولد و سودده هدایت می‌کند. ولی این امر در کشورهای در حال توسعه و ایران به جای تولید اقتصادی و شکوفایی آن، به سمت پروژه‌های غیر مولد وارد و تاثیر چندان بر کاهش شکاف درآمدی و فقر نداشته حتی شاخص کارایی بازار و شاخص کل بازار

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۶، شماره ۲۱، ۸۴-۹۹، پاییز ۱۴۰۴.

باعث افزایش شکاف فقر می‌شوند. شاخص‌های مالی همانند توسعه مالی در کشورهای در حال توسعه و من جمله ایران شاید دارای آثار مستقیم بر اقتصاد بتواند ایفا کند همانند: افزایش درآمد، افزایش تخصیص اعتبارات، کاهش نامتقارنی اطلاعات بازار، افزایش دسترسی به خدمات مالی و بانکی آسان‌تر، کاهش هزینه‌های ثابت دسترسی به اعتبار، افزایش سرعت برخورداری از خدمات مالی که منجر به افزایش درآمد شود که این اثرات الزاماً به کاهش فقر و درآمدی نمی‌انجامد ولی آثار غیر مستقیم این شاخص‌ها مهم‌تر می‌باشند همانند: افزایش مشاغل برای فقرا، افزایش سطح درآمدها و دستمزدها، افزایش قدرت پرداخت مالیات و در نتیجه افزایش توان ارائه خدمات اجتماعی و رفاهی بیشتر دولت به جامعه، افزایش سرمایه‌گذاری و تراکم سرمایه که این بعد غیر مستقیم در ایران زیاد محقق نمی‌شود. تجربه چند دهه گذشته در جهان نیز نشان می‌دهد کاهش فقر و ایجاد فرصت‌های شغلی از طریق شاخص‌ها و توسعه مالی، در برخی کشورها همراه با کاهش فقر بوده ولی در برخی دیگر شاخص‌های مالی همسو با افزایش فقر در جامعه شده است.

لذا با توجه نقش درآمد سرانه، مخارج دولتی و درجه باز بودن تجاری در کاهش نابرابری و فقر، سیاست‌های اقتصادی دولت از طریق مخارج دولتی و سیاست‌های باز بودن تجاری معطوف به افزایش درآمد سرانه و کاهش فقر در جامعه گردد. سیاست‌های اقتصادی به گونه‌ای اتخاذ شود تا اقتصاد به سمت دانش محوری حرکت کند تا توسعه مالی از طریق بسط بازار عوامل تولید و افزایش سهم سرمایه انسانی در اقتصاد، نقش تعیین‌کننده‌ای در اصلاح ساختار اقتصادی و کاهش فقر داشته باشد. با توجه به بی‌اثر بودن توسعه مالی بر کاهش فقر برخلاف ادبیات اقتصادی در کشور و حتی افزایش فقر از طریق افزایش شاخص کل بازار، نیازمند بازنگری اساسی و حرکت بنیادی به سمت بازارهای مدرن مالی دنیا با ابزارهای جدید مالی می‌باشد.

حامی مالی

بنا به اظهار نظر نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

سهم نویسندگان در پژوهش

نویسندگان در تدوین مقاله حاضر سهم و نقش برابر داشته‌اند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

منابع

- عباس، زاهر، افشان، گل و مصطفی، غلام. (۱۴۰۱). تأثیر توسعه مالی بر رشد اقتصادی و توزیع درآمد: شواهد تجربی از کشورهای با درآمد متوسط پایین و متوسط بالا، مطالعات تحقیقات توسعه، شماره ۹، صفحات ۱۱۷-۱۲۸.
- خشنودی، عبدالله، صباغ کرمانی، مجید، یوری، کاظم و حسینی‌نسب، ابراهیم. (۱۳۹۱). بررسی ثبات مالی بخش بانکی و عوامل مؤثر بر آن در ایران با استفاده از شاخص‌های Z-Score، فصلنامه سیاست اقتصادی، شماره ۴، صفحات ۷۴-۱۰۰.
- نوفروستی، محمد و محمدی، فردین. (۱۳۸۸). تحلیل تأثیر شوک‌های کلان اقتصادی بر توزیع درآمد در ایران، پژوهشنامه اقتصادی ایران، شماره ۱۳، صفحات ۳۱-۵۲.
- میرباقری، میرناصر و شکوهی‌فرد، سیامک. (۱۳۹۵). مطالعه تطبیقی تأثیر توسعه مالی بر توزیع درآمد و فقر در کشورهای اسلامی منتخب (رویکرد داده‌های پانل)، پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، شماره ۷، صفحات ۹۷-۱۱۲.
- محمدی، احمد، خانزادی، نوید و حبیبی، فانتج. (۱۳۹۶). تجزیه نابرابری درآمد در استان کردستان به تفکیک مناطق شهری و روستایی، فصلنامه سیاست اقتصادی، شماره ۹، صفحات ۱۳۱-۱۵۶.
- Beck, T., Demirguc-Kunt, A., Levine, R. (2007), Finance, inequality and the poor, Journal of Economic Growth, 12 (1), 27-49.
- Bowden, Roger J. (2015), Giving Gini direction: An asymmetry metric for economic Disadvantage, Economics Letters, Vol 138, PP96-99.

بررسی اثر شاخص‌های مالی بر فقر / جباری و همکاران

Coricelli, F and I Roland (2008), [Finance and Growth: When Does Credit Really Matter?](#), CEPR Discussion Paper No. 6885. C.E.P.R. Discussion Papers.

FitzGerald, Valpy.(2006). [Financial Development and Economic Growth: a Critical View.](#), World Economic and Social Survey,182,PP 1-33.

Guru, Biplab Kumar and Yadav, Inder Sekhar.(2019). [Financial Development and Economic Growth: Panel Evidence from BRICS](#), Journal of Economics, Finance and Administrative Science,24, PP 113-126.

Juan Piñeiro-Chousaa , Marcos Vizcaíno-González b , Jérôme Caby.(2018), [Financial development and standardized reporting: A comparison among developed, emerging, and frontier markets](#) , Journal of Business Research, vol 101,PP 797-802.

Levine, R. (1997). [Financial development and economic growth: Views and agenda.](#) Journal of Economic Literature,35 (2), 672 -688.

Levine, Ross.(1997). [Financial Development and Economic Growth: Views and Agenda](#), Journal of Economic Literature, Vol. 35, No. 2 , pp. 688-726 .

Noferesti, Mohammad and Mohammadi, Fardin.(2009). [Analyzing the Effects of Macroeconomic Shocks on Income Distribution in Iran](#), Iranian Journal of Economic Research,Vol 13,PP 31-52.(in Persian)

Pam Zahonogo.(2016), [Financial Development and Poverty in Developing Countries: Evidence from Sub-Saharan Africa](#), International Journal of Economics and Finance

Rajan, R., Zingales, L. (2003), [Saving capitalism from the capitalists: Unleashing the power of financial markets to create wealth and spread opportunity.](#),New York: Crown Business, 8.6.

Ravallion, M. (2001), [Growth, inequality and poverty: Looking beyond average](#), World Development,29 (11), 1803 - 1815.

Naceur, M. S. B., & Zhang, R. (2016). [Financial Development, Inequality and Poverty: Some International Evidence.](#) International Review of Economics & Finance, Vol 61,PP1-16.

www.IMF.com

www. World Bank.com